

Research Paper

Identifying and prioritizing the factors that aggravate the process of urban space disorder for the use of the elderly in District 8 of Shiraz Ehsan Amini¹, Shirin toghyani^{2*}, Amirhossein Shabani³

1. PhD Student in Urban Planning, Department of Urban Planning, New Horizons Research Center in Architecture and Urban Planning, Najafabad Branch of Islamic Azad University, Najafabad, Iran.
2. Assistant Professor, Department of Urban planning, Advancement in Architecture and Urban Planning Research Center, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.
3. Assistant Professor, Department of Urban planning, Advancement in Architecture and Urban Planning Research Center, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

Received: 2022/02/07**Accepted:** 2022/08/27**PP:** 121-134Use your device to scan and
read the article online**Keywords:**

Urban space, environmental psychology of the elderly, District 8 of Shiraz.

Abstract

The elderly are one of the social groups that, due to their age and the relative decrease in work activities, mainly use urban spaces for voluntary and social activities. Aging and urbanization, due to their interaction with each other, are one of the important axes of study and planning to increase the quality of life of the elderly in the city. The main purpose of this study is to identify the patterns and characteristics of elderly-centered and elderly-friendly city design and specific objectives include understanding the approaches of geriatric sociologists, urban designers and other related fields on the necessity of addressing aging, understanding the requirements of elderly-friendly city And the existing facilities of Shiraz city to join the Jirga of elderly friendly cities in Iran. The research method in this research is of a fundamental-strategic type in terms of the results and consequences of the research, considering that it tries to evaluate and improve the urban space for the elderly; In terms of implementation process, considering that the collected data will be done through inferential and descriptive statistical methods and the use of Depth map software and geostatistical analysis in Arc GIS, it is of a small type. Findings of the study showed that the eighth district of Shiraz is not suitable for the elderly in terms of most aspects of design and planning such as social participation, access to public transportation and recreational spaces and uses, and in addition to physical components such as sidewalks, sometimes components The community in the eight municipalities of Shiraz has taken a different path from the route of the elderly-friendly city.

Citation: Amini, E; toghyani, Sh; Shabani, A H (2023): **Identifying and prioritizing the factors that aggravate the process of urban space disorder for the use of the elderly in District 8 of Shiraz**, Journal of Regional Planning, Vol 13, No 49, PP:

DOI: 10.30495/JZPM.2022.29925.4060

DOR:

*Corresponding author: Shirin toghyani

Address: Assistant Professor, Department of Urban planning, Advancement in Architecture and Urban Planning Research Center, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran

Tell: +989133110300

Email: toghyani.shirin@par.iaun.ac.ir

Extended Abstract

Introduction

Forecasts for the next 40 years predict an increase in the elderly population more than other age groups. One of the groups that need more research in urban areas is the elderly group. In fact, moving towards urban adaptation for the elderly is a move in urban sustainability. Internal changes in the elderly include changes in emotional states, thoughts, and self-concept. One of the important issues that should be considered in relation to the elderly is the environment and its characteristics. It can have a great impact on people's mood and mood. With the introduction of environmental psychology, the relationship between urban space and the environment in the elderly is understood that the study of urban space to pay special attention to the formation of human behavior or so-called environmental determinism.

Methodology

The research method in this research is of a fundamental-strategic type in terms of the results and consequences of the research, considering that it tries to evaluate and improve the urban space for the elderly; In terms of implementation process, considering that the collected data will be done through inferential and descriptive statistical methods and the use of Depth map software and geostatistical analysis in Arc GIS, it is of a small type. In terms of the logic of reasoning, because the goal is ultimately to reject or test the hypotheses under study, which are the theories used in the theoretical foundations of the elderly and the variables that affect them in the urban space; In particular, the theory of environmental psychology used is a type of deductive research. It is also a cross-sectional research in terms of time and analytical research in terms of purpose.

Results and Discussion

Due to the fact that the elderly have physical and mobility disabilities are considered as a vulnerable age group in the urban population and this group has demands and concerns to be present in urban spaces, while the urban space for the presence of this The crust is not provided. If urban spaces can not accommodate the elderly and the elderly population considers themselves alien to the urban space, urban planners have failed to achieve social justice; Accordingly, urban space should be designed and planned in such a way that urban space is inclusive, especially for the elderly. According to the information collected, which showed that the aging population was increasing, the need to intervene in the situation of cities to adapt to the elderly was considered more. One of the tools and approaches to intervention in improving the situation of the elderly was the environmental psychology approach, which was re-identified through a questionnaire emphasizing the appropriateness of this approach.

Conclusion

By testing the hypotheses and information collected through inferential and descriptive statistical methods and using Depth map software and geostatistical analysis in Arc GIS, which is a small type, it was found that the eight cities of Shiraz in terms of most aspects of design and planning Such as social participation, access to public transportation and spaces and recreational uses are not suitable for the elderly and in addition to physical components such as sidewalks, sometimes social components in the eight municipalities of Shiraz's route a different path from the elderly-friendly city in Has taken. Creating a well-proportioned urban space according to the components of stress-free environmental psychology can be a calming environment for the elder

شناسایی و اولویت‌بندی عوامل تشدید کننده روند نابسامانی فضاهای شهری برای استفاده سالمندان در منطقه ۸ شهر شیراز

احسان امینی^۱، شیرین طغیانی^۲، امیرحسین شبانی^۲

۱. دانشجوی دکتری شهرسازی، گروه شهرسازی، مرکز تحقیقات افق‌های نوین در معماری و شهرسازی، واحد نجف‌آباد دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران.

۲. استادیار گروه شهرسازی، گروه شهرسازی، مرکز تحقیقات افق‌های نوین در معماری و شهرسازی، واحد نجف‌آباد دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران.

چکیده

سالمندان از جمله گروه‌های اجتماعی هستند که به دلیل شرایط سنی و کاهش نسبی فعالیت‌های کاری، عمدتاً از فضاهای شهری برای انجام فعالیت‌های اختیاری و اجتماعی استفاده می‌کنند. سالمندی و شهرنشینی، به دلیل تأثیر متقابل بر یکدیگر، یکی از محورهای مهم مطالعه و برنامه‌ریزی برای افزایش کیفیت زندگی سالمندان در شهر محسوب می‌شوند. هدف اصلی پژوهش شناخت الگوها و ویژگی‌های طراحی شهری سالمندمحور و شهر دوستدار سالمند بوده و هدف‌های اختصاصی شامل شناخت رویکردهای جامعه‌شناسان سالمندشناس، طراحان شهری و سایر حوزه‌های مرتبط با آن در مورد ایجاب و لزوم پرداختن به سالمندی، شناخت مقتضیات شهر دوستدار سالمند و امکانات موجود شهر شیراز برای پیوستن به جرگه شهرهای دوستدار سالمند در ایران است. روش پژوهش در این تحقیق از نظر نتایج و پیامد پژوهش با توجه به اینکه سعی در ارزیابی و بهبود فضای شهری برای سالمندان است از نوع بنیادی-راهبردی است؛ از نظر فرایند اجرا با توجه به اینکه داده‌های گردآوری شده از طریق روش‌های آماری استنباطی و توصیفی و استفاده از نرم‌افزارهای Depth map و تحلیل زمین آماری در Arc GIS انجام خواهد شد از نوع کمی است. یافته‌های تحقیق مشخص شد که منطقه هشت شهرشیراز از منظر اکثر ابعاد طراحی و برنامه‌ریزی نظیر مشارکت اجتماعی، دسترسی به حمل و نقل عمومی و فضاها و کاربری‌های تفریحی برای سالمندان مناسب نیست و علاوه بر مؤلفه‌های کالبدی نظیر پیاده‌روها، گاه‌آه مؤلفه‌های اجتماعی نیز در منطقه هشت شهرداری شهر شیراز مسیری متفاوت با مسیر شهر دوستدار سالمندان را در پیش گرفته است.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۰۵

شماره صفحات: ۱۳۴-۱۲۱

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

واژه‌های کلیدی:

فضای شهری، روانشناسی محیطی سالمندنگر، منطقه ۸ شیراز

استناد: امینی، احسان؛ طغیانی، شیرین؛ شبانی، امیرحسین (۱۴۰۲) شناسایی و اولویت‌بندی عوامل تشدید کننده روند نابسامانی فضاهای شهری برای استفاده سالمندان در منطقه ۸ شهر شیراز، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال ۱۳، شماره ۴۹، مردودشت: صص ۱۲۱-۱۳۴.

DOI: 10.30495/JZPM.2022.29925.4060

DOR:

* نویسنده مسئول: شیرین طغیانی

نشانی: استادیار گروه شهرسازی، گروه شهرسازی، مرکز تحقیقات افق‌های نوین در معماری و شهرسازی، واحد نجف‌آباد دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران.

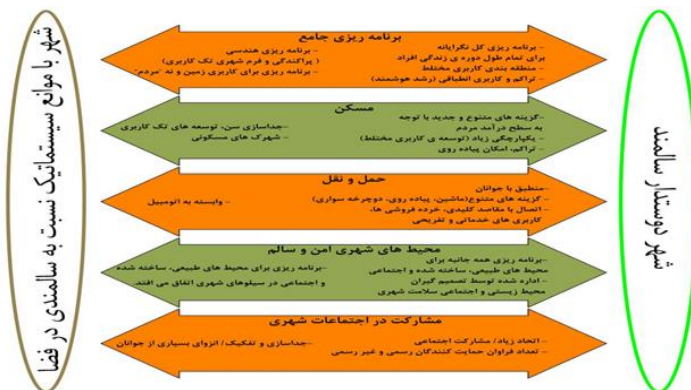
تلفن: ۰۹۱۳۳۱۱۰۳۰۰

پست الکترونیکی: toghyani.shirin@par.iaun.ac.ir

این مقاله برگرفته از پایان نامه دکتری نگارنده اول تحت عنوان "تبیین مولفه‌های فضای شهری ویژه‌ی سالمندان با رویکرد روانشناسی محیطی" به راهنمایی نگارنده دوم (نویسنده مسئول) و مشاوره نگارنده سوم در دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف‌آباد است.

مقدمه

پیش‌بینی‌ها برای ۴۰ سال آینده افزایش جمعیت سالمند را بیشتر از سایر گروه‌های سنی پیش‌بینی می‌کند. بنابراین، پیش‌بینی می‌شود تعداد افراد ۶۰ سال به بالا به عنوان نسبت جمعیت جهان بیش از دو برابر شود. از ۸۸۰ میلیون نفر در سال ۲۰۱۲ به ۲ میلیارد نفر تا سال ۲۰۵۰ می‌رسد. بیشترین افزایش در طبقه ۸۰ سال به بالا پیش‌بینی شده است. تعداد افراد صدساله حتی سریعتر در حال افزایش است و پیش‌بینی می‌شود ده برابر شود، از تقریباً ۳۴۳۰۰۰ نفر در سال ۲۰۱۲ به ۲.۳ میلیون نفر تا سال ۲۰۵۰ می‌رسد. یکی از گروه‌هایی که به بررسی بیشتر در فضای شهری نیازمند هستند گروه سالمندان می‌باشند. در واقع حرکت به سمت مناسب سازی شهر برای سالمندان نوعی حرکت در راستای پایداری شهری می‌باشد. با تغییر امید به زندگی و توزیع جمعیت در سراسر جهان، تعداد افراد مسن همچنان رو به افزایش است. به گزارش سازمان بهداشت جهانی، امروز به دلیل افزایش امید به زندگی و مشکلات بهداشتی، پیری به پدیده‌ای جهانی تبدیل شده و تعداد افراد ۶۰ سال به بالا به عنوان نسبتی از جمعیت جهانی از ۱۱ درصد در سال ۲۰۰۶ به ۲۲ درصد تا سال ۲۰۵۰ افزایش خواهد یافت. به عبارت دیگر برای اولین بار در تاریخ بشر افراد بیش از ۶۰ سال نسبت به کودکان بین ۰ تا ۱۴ سال وجود خواهند داشت (khosravani, 2015). از سوی دیگر می‌توان گفت روند پیری در کشورهای در حال توسعه سریع‌تر از کشورهای توسعه یافته است، به طوری که تا سال ۲۰۵۰، ۷۹ درصد سالمندان در این کشورها زندگی خواهند کرد. توجه به شهرها مهم است زیرا بیش از نیمی از جمعیت جهان در شهرها زندگی می‌کنند و این روند رو به افزایش است. تحقیقات همچنین نشان می‌دهد که سلامت جسمی و روانی سالمندان هم به محیط جسمی و هم به محیط اجتماعی بستگی دارد. (Kalache & Plouffe, 2011). جمعیت جهان به سرعت در حال پیری است. بخش عمده‌ای از این تغییر در قرن‌های اول هزاره سوم در کشورهای در حال توسعه مانند ایران در حال شکل‌گیری است. نتایج آخرین سرشماری کشور (۱۳۹۵) حاکی از آن است که سهم جمعیت سالمندان بالا از ۶۵ سال از ۵/۷ درصد در سال ۱۳۶۹ به ۶/۱ درصد در سال جاری بوده است؛ این افزایش جمعیت در گروه میانسال (۳۰ تا ۶۴ ساله) نیز مشهود است چرا که سهم آن‌ها از کل جمعیت کشور به ۴۴/۸ درصد رسیده است و در مجموع نشان می‌دهد که بیش از نیمی از جمعیت فعلی (۵۱ درصد) می‌انسال و سالخورده هستند. (General Census of Population and Housing, 2016). به طور کلی می‌توان گفت که پرداختن به موضوع سالمندان با توجه به صنعتی شدن جوامع و پیامدهای اقتصادی-فرهنگی و اخلاقی آن، باید بیشتر مورد توجه قرار گیرد. اگر روز به روز تعداد سالمندان کشور رو به افزایش باشد، باید محیط شهری و فضای با امکانات کافی و مناسب برای آن‌ها در نظر گرفته شود؛ تا نیازهای روانی، اجتماعی و جسمی خود را برآورده کنند. به این ترتیب ایجاد فضای شهری متناسب با توجه به مؤلفه‌های روان‌شناسی محیطی بدون استرس می‌تواند محیطی آرام بخش برای سالمندان و ارتباط انسان با محیط فیزیکی و تأثیرات آن دو بر یکدیگر باشد به شکلی که به ادراک، شناخت و رفتارهای فضایی توجه داشته باشد. رفتار افراد، بهره‌گیری از این داده‌ها در طراحی، ساخت نظریه‌های طراحی فضای شهری مانند انگیزه‌ها، نیازهای انسانی (سالمندان) در همزیستی با قابلیت‌ها یا قابلیت‌های زیست محیطی را می‌توان با استفاده از نظریه روان‌شناسی محیط زیست به دست آورد. (Kalantari & Eyvaznejad, 2015). از سوی دیگر سازگاری سالمندان با محیط با مشکلاتی مانند این که با مشکلات روانی و عاطفی خاصی مواجه هستند، مانند احساس تنهایی، تمایل به توجه دیگران و احساس تسخیر شدن همراه است. کنترل خود را در دست بگیر و دیگران را وادار به اطاعت از آن‌ها کند. همچنین تغییرات درونی در سالمندان شامل تغییرات در حالات عاطفی، افکار و خودپنداره است. یکی از مسائل مهمی که باید در ارتباط با سالمندان مورد توجه قرار گیرد، محیط زیست و ویژگی‌های آن است؛ می‌تواند تأثیر زیادی بر روان و خلق و خوی مردم داشته باشد. اثراتی که می‌تواند کیفیت زندگی و رضایت آن‌ها را بهبود بخشد و در نتیجه این افراد می‌توانند پیری موفق را تجربه کنند و از آن بهره‌مند شوند. (Kalantari & Eyvaznejad, 2015). در شکل ۱ چارچوب‌های تعیین‌کننده برای ایجاد شهر دوستدار سالمند و عواملی که باعث می‌شود شهر دوستدار سالمند نباشد نشان داده شده است.

شکل (۱) عوامل مثبت و منفی برای ایجاد شهر دوستدار سالمند - منبع: Colangeli, 2016

با معرفی رویکرد روانشناسی محیط، رابطه فضای شهری با محیط زیست در صورتی برای سالمندان قابل درک‌تر است که مطالعه فضاهای شهری به شکل‌گیری رفتار انسان یا به اصطلاح دترمینیسم محیطی توجه ویژه‌ای داشته باشد. به یک معنا، رفتار انسان در مقیاس جهانی بر اکولوژیک، زیست محیطی، فیزیکی و مانند آن تأثیر می‌گذارد. در واقع این نیروها به انگیزه، نیازها، ارزش‌ها، نگرش‌ها، تصمیم‌گیری‌ها، دستیابی به اهداف و در نهایت ارضای نیازهای سالمندان دست می‌یابند (مازلو؛ با در نظر گرفتن قابلیت‌های بالقوه محیط زیست). بدین ترتیب دیدگاه‌ها و تئوری‌های مربوط به دترمینیسم فیزیکی و زیست محیطی امروزه تأثیر زیادی در طراحی و ساخت فضای شهری و توضیح اجزای آن دارد. توجه به علاقه، معنای ساختن محیط زیست و افزایش کیفیت زندگی افراد با توجه به نیازهای انسان در سطوح مختلف نیز با تأکید بر رویکرد روانشناسی محیط با تحقق و توضیح مؤلفه‌های فضای شهری مرتبط است. به این منظور از منظر روانشناسان محیط زیست، توجه اصلی به ابعاد و ابعاد مختلف فضاهای شهری برای پرداختن به مسائل و کارکردهای اصلی آن‌ها، بررسی شکل، زیبایی‌شناختی و جنبه‌های زیست محیطی است. بنابراین بررسی مسائلی که در کشورهای در حال توسعه مانند ایران در دستور کار قرار دارد. همچنین محیط‌های فیزیکی اردوگاه‌های رفتاری هستند که می‌توانند رفتارهای افراد را مهار یا تسهیل کنند. اما آن‌ها به هیچ عنوان رفتارها را تعیین نمی‌کنند، زیرا انگیزه و نیازهای انسانی است که رفتارهای افراد را تعیین می‌کند. (Lang, 2004) به این ترتیب باید فضاهای شهری را به گونه‌ای طراحی یا بهبود بخشید که با وضعیت جسمی و روحی سالمندان مناسب باشد. شناخت و تعریف چنین زمینه فیزیکی در شهر مستلزم درک و درک فرایند پیری معاصر است. همان‌طور که در نظریه مدرنیسم که پیری را در گفتمان علمی و فکری معرفی کرده است. گفته می‌شود در جوامع صنعتی معاصر، می‌انسانی و کهنسالی از نظر اجتماعی دگرگون شده است. مفاهیم سن ناپایدار و بسیار متغیر هستند. با تغییر شیوه‌های زندگی و سبک زندگی و ورود نسل جدید به کهن سالی، ممکن است زبان و مفهوم جدیدی از کهن سالی معرفی و توسعه یابد. (Curley & Pettiford, 1999). همچنین با توجه به نظریه فعالیت، ارتباط انسان با جامعه به عنوان یک عامل فرهنگی در نظر گرفته می‌شود. در این نظریه؛ فعالیت، انسان و محیط با هم دیده می‌شوند و عمل فرد محصول این تعامل است. نظریه فعالیت حاکی از آن است که ما باید از تکه تکه شدن که منجر به بدگویی می‌شود اجتناب کنیم و به بزرگ کاری دست برداریم. البته نباید فراموش کرد که تأکید نظریه فعالیت بر محیط و عوامل بیرونی نباید منجر به فراموشی ماهیت و عوامل درونی فرد در مطالعه این موضوع شود (Sarason, et al, 1994). فضاهای شهری که به عنوان عمومی‌ترین فضاهای باز شهری می‌تواند کانون و بستر بروز حیات مدنی و شهرگرایی باشد با وجود سادگی ناشناخته‌ای است با این حال موضوعی فضای شهری را می‌توان این چنین تعریف کرد فضای شهری یکی از عناصر ساخت فضایی شهر است که همواره با تاریخ یک ملت که در ادوار مختلف به وجود می‌آید شکل می‌گیرد و دگرگون می‌شود این عنصر فعالیت‌های مختلف فرهنگی اجتماعی و سیاسی همواره در آن جریان داشته همیشه به عنوان یکی از عناصر اصلی در ساختار شهر فضای عمومی مکان هم زمانی فعالیت‌هایی است مکانی برای عرضه و نمایش محک زدن واقعیت کنکاش در تفاوت‌ها و هویت‌ها عرصه‌ای برای باز شناخت، مکانی که فرد با بازنمایی تفاوت از خود و دیگران شناخت به دست می‌آورد و امکان بررسی رابطه میان امر خاص و کلی و امر شخصی و غیر شخصی را پیدا می‌کند. در این مکان حقوقی چند وجهی هم زیستی پیدا می‌کنند و میزان تحمل عقاید و دیدگاه‌های گوناگون به بوتله آزمایش گذاشته می‌شود. در واقع فضاهای عمومی باید شرایط را برای گروه‌های مختلف اجتماعی فراهم کند تا به رابطه‌هایی با واسطه به طور بی واسطه نیز با یکدیگر ارتباط برقرار کنند. امنیت داشته است (رحیمی، پگاه؛ ۱۳۹۸). بر این اساس سالمندانی که فعال هستند و در فعالیت‌های تعریف شده و تشویق شده شرکت می‌کنند، با احساس رضایت و آرامش پیر می‌شوند و سلامت بیشتری را تجربه می‌کنند.

پیشینه تحقیق و مبانی نظری

معماران، طراحان منظر و طراحان شهری از سال‌ها قبل انگاره‌هایی را از علوم رفتاری و از فلسفه‌ی نظری در مورد ماهیت تفکر و رفتار بشر، به عاریت گرفته‌اند. با وجود چنین استفاده‌ای هرگز معارف مؤثری در مورد محیط ساخته شده، رویه‌ی عملی طراحی و تأمین نیازهای انسان تدوین نشده است. (Lang, 2008). به نظر می‌رسد ایده تبیین مؤلفه‌های فضای شهری ویژه سالمندان با رویکرد روان‌شناسی محیطی، می‌تواند راهکاری مناسب جهت کاهش مشکلات سالمندان و پاسخی مطلوب به چالش‌های مطرح شده باشد. به‌طور مثال لزوم درگیری فعال سالمند با زندگی، پذیرش نقش‌های اجتماعی هدفمند، ارزشمند و هویت بخشی به فضاهای شهری با رویکرد روان‌شناسی محیطی

برای حضور سالمندان در پژوهش حاضر در نوع خود مسیری نو است و می‌توان نقطه قوتی به حساب آید و زمینه‌های دستیابی به اهداف رویکرد روان‌شناسی محیطی را محقق سازند در این قسمت تحقیقات مرتبط قبلی نیز بررسی شده است تا در استخراج شاخص‌ها و همچنین جلوگیری از تکرار تحقیق کمک کند.

جدول (۱): پیشینه تحقیق

عنوان پژوهش	سال انتشار	نگارنده	روش تحقیق	دستاوردهای پژوهش
ارائه انگاره‌های محیطی مؤثر بر شکل‌گیری فضاهای عمومی مشوق سالمندی موفق با تأکید بر ترجیحات سالمندان شهر شیراز	۱۳۸۹	پور جعفر و همکاران	توصیفی - تحلیلی در بستر پیمایشی	نتایج تحقیق نشان می‌دهد: شناخت و درک نیازهای سالمندان و توجه به ترجیحات آن‌ها در طراحی فضاهای عمومی شهری، می‌تواند در بهبود کیفیت زندگی سالمندان و دستیابی به اهداف سالمندی مؤثر باشد.
راهکارهایی جهت ارتقاء کیفیت اثر متقابل انسان و محیط بر یکدیگر با رویکرد روان‌شناسی محیطی	۱۳۹۲	نصیر اسلامی و سوهانگر	توصیفی - تحلیلی	نتایج تحقیق نشان می‌دهد: از عدم رضایت حریم‌ها، باعث ایجاد اوضاع نابسامانی می‌شود، در ارتباط میان انسان امروز با محیط اطرافش به وجود آمده است. انقلاب صنعتی و توسعه بهره‌برداری و استثمار، موجب تخریب محیط زیست شده و عدم رضایت حریم‌ها در ارتباط انسان با محیط اطرافش، به وجود آمده است.
طراحی خانه سالمندان با رویکرد روان‌شناسی محیطی	۱۳۹۴	زینالی آتی کندی و شقایق گندوانی	توصیفی - تحلیلی	نتایج مطالعات نشان می‌دهد: در این تحقیق بر اساس مطالعات نظری، تجزیه و تحلیل، شاخص‌های لازم برای مناسب سازی فضاها، محیطی مناسب و دوستدار سالمند ارائه می‌گردد.
روانشناسی محیطی و فضای سبز شهری	۲۰۱۴	Coleman	توصیفی - تحلیلی (کمی)	نتایج تحقیق نشان می‌دهد: استفاده مناسب از فضای مورد نظر می‌تواند فرصت مناسبی برای آموزش زیست‌محیطی فراهم کند و مؤلفه‌های روان‌شناسی محیطی نیز می‌توانند به نگرش بهتر نسبت به حفاظت از محیط زیست منجر شوند، مانند تکنیک‌های حفاظت محله‌های فیلاولفیا با استفاده از زیرساخت‌های سبز.
عنوان ارزیابی فضای شهری با زمینه روان‌شناسی محیطی	۲۰۱۴	Gosciewska	توصیفی - تحلیلی	نتایج تحقیق نشان می‌دهد: حداکثر مقدار به‌عنوان نقطه‌ی مرجع به تصویب می‌رسد بی‌شک ویژگی‌های جغرافیایی فردی در فضای شهری و نتیجه ارزیابی یک نقشه ریسک ایمنی در فضای شهری به‌دست‌آمده است. مقرراتی که می‌تواند به حل مسائل عملی مربوط به شکل‌گیری فضای شهری امن برای شهروندان کمک کرده و فراهم کند.
عنوان تأثیر ویژگی‌های محیط داخلی ساخته شده بر جامعه پذیری سالمندان	۲۰۱۵	H. Khosravi	تحلیلی - توصیفی	نتایج نشان داد که در این زمینه، "ایمنی" مؤثرترین عامل حضور سالمندان در فضاهای باز است. "جذابیت" و "همه حضور سنی" در نکات بعدی هستند
نقش فضاهای سبز شهری در مراکز نگهداری از سالمندان در شهرهای اروپایی	۲۰۱۷	Martina Artmann	توصیفی - تحلیلی در بستر پیمایشی	این پژوهش به جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز خود از طریق نظر سنجی در ۱۷ شهر اتریش، آلمان، اتریش و لهستان پرداخت. نتایج نشان داد که علاوه بر عرضه کمی این فضاها مدیریت و طراحی مناسب آن‌ها برای سالمندان مورد توجه است.
تأثیر محیط‌های محله بر کیفیت زندگی افراد مسن: نانچینگ، چین	۲۰۱۷	Jianxi Feng	تحلیلی - توصیفی	ارتباط بین کیفیت زندگی افراد سالمند و محیط ساخته شده برای آنان سنجیده شد. این پژوهش که از ابزارهای مدل معادلات ساختاری استفاده می‌کرد نشان داد که پیامد عای سیاست گذاری در حوزه‌های فرهنگی، مسکونی و اجتماعی برای سالمندان بسیار مورد توجه است.
تحلیل عاملی طراحی محیط زیست و مدیریت جوامع مسکونی برای افزایش رفاه سالمندان	۲۰۱۸	Porntip Ruengtam	تحلیلی - توصیفی	به مطالعه الزامات زیست محیطی و جامعه افراد مسن پرداخت. در روش تحقیق این پژوهش از مصاحبه و پرسشنامه استفاده شد و بعد از طبقه‌بندی عوامل نتایج نشان داد طراحی و مدیریت جامعه مسکونی و امکانات و فعالیت‌های متناسب با آن بسیار مورد توجه است.
معمای تفاوت‌های جنسیتی در محیط-رفتار-مدل سلامت سالمندان	۲۰۲۰	Zhenhua Zheng	توصیفی - تحلیلی در بستر پیمایشی	توجه به موضوع تفاوت‌های جنسیتی در رفتار و محیط زندگی سالمندان که نشان داده شد معیارهای دارای ارزش اجتماعی بیشتر مورد توجه سالمندان زن است

مبانی نظری پژوهش

نظریه روان‌شناسی محیطی

در بیست سال اخیر، رشته روانشناسی نیز مانند سایر رشته‌های علمی، این پدیده را نادیده نگرفته است، به این معنی که تأثیر انسان‌ها بر محیط زیست و تعامل محیط بر انسان است و به یافته‌های علمی قابل توجهی دست یافته است. برخی بر این باورند که روانشناسی محیط زیست به اندازه خود رشته روانشناسی قدیمی است، اما معمولاً تلاشی برای گفتن تاریخ مشخص‌تر وجود داشته است. گیفورد، ایگون برونسو و کورت لوین بنیانگذاران این رشته هستند. در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ تحقیقاتی که به تعامل محیط زیست و انسان اختصاص داشت به عنوان مطالعات تخصصی در زمینه‌های روانشناسی محیط زیست، روانشناسی محیط زیست، یا علوم رفتاری منتشر شد. در روانشناسی محیط، تأکید بر این است که چگونه رفتار، احساسات و حس سلامت انسان تحت تأثیر محیط فیزیکی قرار می‌گیرد. در نتیجه، ایجاد اعتماد به نفس، حفظ عزت، حرمت و رعایت شأن انسان در محیط و فضای شهری مطرح است. (ضیا بخش و بهرامی نژاد، ۱۳۹۲).

مفهوم فضا و فضای شهری

مناطق خالی و ساخته نشده محیط زیست که در شهرها دیده و درک می‌شود، محل حرکت، استفاده و تلاش طیف عمومی مردم و شهروندان است و توانایی مکان‌یابی تمام فعالیت‌ها و خدمات شهری را دارد. فضای شهری چیزی جز فضای زندگی روزمره شهروندان نیست که هر روز آگاهانه یا ناخودآگاه در طول مسیر، از خانه تا محل کار درک می‌شود. (Pakzad, 2012). فضای شهری به معنای فضای باز در شهر است که بین بدنه در شهر قرار دارد، فضای باز احاطه شده توسط ساختمان‌ها و بدنه در شهر است که شکل آن توسط عناصر مصنوعی محیط یا عناصر مصنوعی واقع در آن تعیین می‌شود (Golkar, 2000). فضای شهری به طریقی صورت می‌گیرد که منافع جمعی و فردی را در میان بازیگران و بازیگران شهری برای ترویج تعاملات اجتماعی و ناخودآگاه در بر گیرد. (Grabkowska, 2018). کرمونا معتقد است که فضاهای عمومی موفق با حضور مردم شخصیت پردازی می‌شوند و به این ترتیب شخصیت چنین فضاهایی را از درون تقویت می‌کنند. فضاهای عمومی اساساً محیط‌هایی هستند که در هنگام نیاز مورد استفاده قرار می‌گیرند: افراد باید از این فضاها استفاده کنند در حالی که می‌توانند مکان‌های دیگری را برای استفاده انتخاب کنند. اگر قرار باشد چنین فضاهایی شلوغ و زنده باشند، راه حل این است که دور آنچه مردم به آن علاقه‌مند هستند جمع شوند. او (و همکارانش) هشت بعد را در رابطه با فضا های شهری بیان کرده‌اند که عبارت‌اند از: ابعاد ریولوژی، ادراکی، اجتماعی، بصری، کارکردی، زمانی، زیست محیطی و مدیریتی که با توجه به این ابعاد تائیدی جدید برای شناسایی انواع فضاهای شهری که در آن‌ها از جنبه‌های عملکردی، ادراکی و مالکیتی (طیفی از رویکردهای طراحی، اجتماعی- فرهنگی و سیاسی- اقتصادی) برای تفاوت بین فضاها استفاده می‌کند (Carmona et al, 2012).

مواد و روش تحقیق

روش پژوهش در این تحقیق از نظر نتایج و پیامد پژوهش با توجه به اینکه سعی در ارزیابی و بهبود فضای شهری برای سالمندان است از نوع بنیادی-راهبردی است؛ از نظر فرایند اجرا با توجه به اینکه داده‌های گردآوری شده از طریق روش‌های آماری استنباطی و توصیفی و استفاده از نرم‌افزارهای Depth map و تحلیل زمین آماری در Arc GIS انجام خواهد شد از نوع کمی است. از نظر منطق استدلال چون هدف در نهایت رد یا آزمون فرضیه‌های مورد مطالعه‌ای است که از نظریه‌های مورد استفاده در مبانی نظری در مورد سالمندان و متغیرهای تأثیرگذار بر آن‌ها در فضای شهر؛ خصوصاً نظریه روانشناسی محیطی استفاده شده از نوع پژوهش‌های قیاسی است همچنین از لحاظ زمانی جزء پژوهش‌های مقطعی است و از نظر هدف از نوع پژوهش‌های تحلیلی است.

بحث و یافته‌های تحقیق

جمعیت پیری شهرها به سرعت در حال افزایش است که حاصل عوامل مختلفی است و پیامدهایی نیز در ابعاد مختلف به دنبال دارد. بنابراین شناسایی اجزای شهری متناسب با شهر دوستدار سالمند در این پژوهش پیگیری شد. بنابراین منطقه هشتم شهرداری شیراز را که تقریباً در هسته مرکزی شهر شیراز قرار دارد، مورد بررسی قرار دادیم. در انجام این پژوهش از منابع مختلف، تحقیقات گذشته و طرح جامع شهر شیراز در سال ۱۳۸۹ استفاده شد. از سوی دیگر برای دستیابی به یافته‌های منطقی و تحلیل دانش، پرسشنامه‌ای در میان ساکنان منطقه توسعه و

توزیع شد. اطلاعات بدست آمده در نرم‌افزار SPSS و روش موران مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. به طور کلی اگر مقدار شاخص موران بیشتر از صفر باشد، داده‌ها یک خود همگرایی فضایی دارند و الگوی خوشه‌ای دارند و اگر مقدار شاخص موران نزدیک به یک منفی باشد، آنگاه داده‌ها تکه تکه می‌شوند. به عبارت دیگر اگر مقدار شاخص موران کمتر از صفر باشد توزیع فضایی دارای الگوی پراکنده است.

آزمون فرضیه‌ها

فرضیه اول: "رویکرد روانشناسی محیط تبیین کننده مؤلفه‌های فضای شهری مناسب برای حضور سالمند است."

جدول ۲- آزمون رویکرد روانشناسی محیط تبیین کننده مؤلفه‌های فضای شهری مناسب

متغیر	جنس	میانگین	انحراف معیار	همگنی واریانس		آماره t	df	Sig
				آماره لوین	Sig			
پایداری			۰/۱۸۴	۱/۲۷	۰/۰۲۶	-۱/۹۶	۱۳۷/۰۱	۱/۰۵۲

با توجه به عدد Sig که زیر ۰,۰۵ است فرضیه مورد نظر از روش آماری نیز اثبات می‌شود و تایید می‌کند که رویکرد روانشناسی محیط تبیین کننده مؤلفه‌های فضای شهری مناسب برای حضور سالمند است.

فرضیه دوم: منطقه هشت شهر شیراز هم اکنون از لحاظ ویژگی‌های محیطی برای سالمندان مناسب نیست.

با توجه به اینکه در این تحقیق هدف این است که وضعیت کلی منطقه هشت شیراز از لحاظ شاخص‌های محیطی برای سالمندان مناسب است یا نیست سنجیده شود بر همین اساس چون در این تحقیق سوالات پرسشنامه طیف پنج تایی لیکرت بوده است فرض محقق بر این است که میانگین طیف یعنی ۲,۵ به عنوان مبنای سنجش مورد استفاده قرار گرفته و متغیرهایی که میزان آن بالاتر از این مقدار باشد به معنی مناسب بودن و پایین تر از میانگین نیز به معنی نامناسب بودن است و از آزمون t تک نمونه‌ای ۳ استفاده شده است که آزمون t تک نمونه‌ای زمانی مورد استفاده قرار می‌گیرد که یک نمونه از جامعه داریم (در اینجا فرض محقق بر ۲,۵ است) و می‌خواهیم میانگین آن را با یک حالت معمول و رایج، استاندارد و یا حتی یک عدد فرضی و مورد انتظار مقایسه کنیم. به عبارتی، در این آزمون، فرض بر این است که نمونه‌ای به حجم n و میانگین m یا $(\bar{x})$ از یک جامعه انتخاب کرده‌ایم و می‌خواهیم بدانیم که آیا می‌توان این نمونه را یک نمونه تصادفی از جامعه‌ای که میانگین آن μ است، دانست؟ با توجه به اینکه در این تحقیق هدف بررسی ویژگی‌های محیطی منطقه ۸ برای سالمندان است بر همین اساس مهمترین پارامتر مورد استفاده در آزمون t در این فرضیه که مد نظر پژوهشگر است اختلاف میانگین ۴ است که در واقع بیان کننده تفاوت متغیرها در منطقه ۸ با میانگین مفروض ۲,۵ است. از نظر متغیر "محیط شاداب و تمیز" میانگین برابر ۳,۲۹ است و اختلاف میانگین برابر ۰,۷۹۱ و حد بالا برابر ۰,۹۲ و حد پایین نیز ۰,۶۶ هر دو مثبت هستند پس میانگین این متغیر از مقدار مفروض ۲,۵ بزرگتر است و علاوه بر اینکه تفاوت معنی داری نیز دارد که مقدرا Sig آن برابر صفر است منطقه ۸ از لحاظ این متغیر وضعیت مطلوبی دارد. از نظر متغیر "دسترسی به طبیعت و چشم اندازها" میانگین برابر ۲,۸۴ است و اختلاف میانگین برابر ۰,۳۳۸ و حد بالا برابر ۰,۴۹ و حد پایین نیز ۰,۱۹ هر دو مثبت هستند پس میانگین این متغیر از مقدار مفروض ۲,۵ بزرگتر است و علاوه بر اینکه تفاوت معنی داری نیز دارد که مقدرا Sig آن برابر صفر است می‌توان گفت منطقه ۸ از لحاظ این متغیر وضعیت مطلوبی دارد. میانگین متغیر "سیمای آب" برابر ۲,۰۹ است که حدود ۰,۴۰۸ واحد کمتر از میانگین مورد نظر است بیانگر این است که منطقه ۸ از لحاظ این شاخص وضعیت مطلوبی ندارد. میانگین متغیر "طراحی هنر طبیعی" نیز برابر ۲,۴۲ است و تقریباً برابر میانگین مفروض با حدود ۰,۸ کمتر است مقدار Sig نیز که برابر ۰,۲۲۳ است بیان کننده این است که تفاوت معنی داری بین مقدار مفروض و مقدار واقعی وجود ندارد. از نظر متغیر "میکرو اقلیم" نیز میانگین واقعی برابر ۲,۳۵ است که میانگین اختلاف آن برابر ۰/۱۴۷- است و این شاخص نیز با اختلاف خیلی جزئی برابر میانگین مفروض است. میانگین متغیر "فضا بیرونی/میلان شهری/چیدمان فضایی" برابر ۲,۷۲ است که اختلاف میانگین آن برابر ۰,۲۲۳ است و حدود ۰,۲۲۳ واحد بالاتر از میانگین مفروض است؛ این متغیر نیز دارای وضعیت مطلوبی است. همچنین متغیرهای اتصالات داخلی و بیرونی، محیطی امن و حس امنیت، محلات قابل پیاده روی، میراث فرهنگی و تاریخی، نگهداری کافی و مدیریت و روش‌نمایی کافی نیز همگی میانگین واقعی آنها بالاتر از میانگین مفروض ۲,۵ بوده است و بیان کننده این است که منطقه ۸ از نظر این شاخص‌ها وضعیت مناسبی دارد

One-Sample T test

Mean Difference

و این فرض مبنی بر منطقه هشت شهر شیراز هم اکنون از لحاظ ویژگی‌های محیطی برای سالمندان مناسب نیست تایید نمی‌شود که بیان کننده این مطلب است، صرف ویژگی‌های کالبدی محیطی نمی‌تواند عامل حضور سالمندان باشد.
فرضیه سوم: به نظر می‌رسد بین مولفه‌های اجتماعی نگرش مثبت نسبت به سالمندان بیشترین تاثیر را در حضور سالمندان در فضای شهری دارند.

جهت تبیین این فرضیه با توجه به اینکه داده‌های استفاده شده از نوع ناپارامتریک هستند و هدف بررسی تعیین مولفه‌ای است که بیشترین نقش را در حضور سالمندان در فضای شهری را دارد از آزمون فریدمن استفاده شده است.
 همانطور که در جدول زیر نشان داده شده است میانگین خودشکوفایی برابر ۵,۹۵، محیطی صمیمی برابر ۶,۵۱، فضاهای نگهداری مشترک برابر ۵,۰۶، مشارکت اجتماعی برابر ۴,۹۸، شرکت در فعالیت‌های داوطلبانه ۴,۹۱، نگرش مثبت اجتماعی نسبت به سالمندان برابر ۶,۹۳، مشارکت در تصمیم‌گیری‌های محلی برابر ۵,۵۲، در دسترس بودن اطلاعات برابر ۴,۶۸، مشارکت فعالانه در فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی برابر ۵,۵۰ است. جهت بررسی معنی داری تفاوت بین متغیرها و تعیین متغیری که مهمترین نقش را حضور سالمندان دارد باید نتایج جدول ۳ Test Statistics مورد بررسی قرار گیرد.

جدول ۳- آزمون فرضیه سوم

Ranks		Mean Rank
خودشکوفایی		5.95
محیطی صمیمی		6.51
فضاهای نگهداری مشترک		5.06
مشارکت اجتماعی		4.98
شرکت در فعالیت‌های داوطلبانه		4.91
نگرش مثبت اجتماعی نسبت به سالمندان		6.93
مشارکت در تصمیم‌گیری‌های محلی		5.52
در دسترس بودن اطلاعات		4.68
مشارکت فعالانه در فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی		5.5

Test Statistics ^a	
N	294
Chi-Square	208.244
df	9
Asymp. Sig.	0
a. Friedman Test	

به نظر می‌رسد بین مولفه‌های اجتماعی نگرش مثبت نسبت به سالمندان بیشترین تاثیر را در حضور سالمندان در فضای شهری دارند.

تعیین مولفه‌ای که بیشترین نقش را در حضور سالمندان دارد
 جدول معنی دار آماری نشان می‌دهد سطح خطا کمتر از ۰.۵ است
 پژوهش نشان می‌دهد "نگرش مثبت اجتماعی به سالمندان" بیشترین تاثیر را در حضور سالمندان دارد که این فرض تایید می‌گردد

این جدول ۴ معنی داری آماری آزمون را نشان می‌دهد مقدار مجوز کای به دست آمده برابر ۲۰۸,۲۴۴ است که در سطح خطای کمتر از ۰,۰۵ درصد قرار دارد و مقدرا آن برابر ۰,۰۰ است که دلالت بر این دارد که نگرش مثبت اجتماعی نسبت به سالمندان بیشترین تاثیر را جهت حضور در فضای شهر را دارد.

جدول ۴ معنی داری آماری آزمون

Test Statisticsa	
تعداد نمونه	۲۶۴
Chi-Square	۲۰۸/۲
درجه آزادی	۹
معنی داری	۰/۰۰۰
آزمون فریدمن	

فرضیه چهارم: مؤلفه محیط فیزیکی چه تاثیری در زمینه حضور مناسب سالمندان جهت حضور در فضای شهری را دارند

متغیر محیط فیزیکی به عنوان متغیر مستقل جهت پیش بینی تغییرات متغیر وابسته حضور سالمندان در فضای شهری و با استفاده از روش Enter (همزمان) وارد مدل رگرسیونی شد. با توجه به جدول زیر بر اساس نتایج جدول زیر، مقدار به دست آمده F (۵۴۲/۸) که در سطح

خطای کوچکتر از ۰,۰۱ معنی دار است، نشان می‌دهد متغیرهای مستقل از قدرت تبیین بالایی برخوردار بوده و قادرند به خوبی میزان تغییرات و واریانس متغیر وابسته را توضیح دهند. به عبارتی، مدل رگرسیونی تحقیق مدل خوبی است و به کمک آن قادریم تغییرات متغیر وابسته حضورپذیری را بر اساس متغیر مستقل مورد نظر تبیین کنیم،

جدول ۵- آزمون فرضیه چهار

ANOVAa					
معنی داری	F	میانگین مربع‌ها	درجه آزادی	جمع مربع‌ها	مدل
.000	۵۴۲/۸	۱۱۹/۵	۱	۱۱۹/۴۶	Regression
				۵۵/۰۲	Residual
				۱۷۴/۵	Total
a. Dependent Variable: حضور_سالمدان					
b. Predictors: (Constant), محیط_فیزیکی					

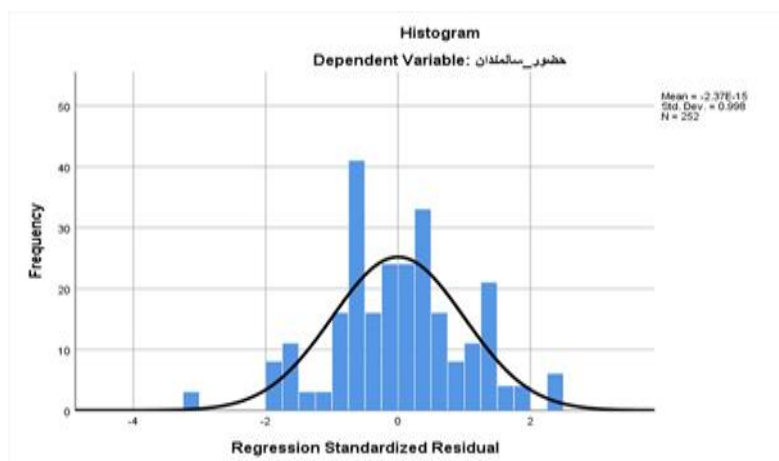
جدول ۶ نتایج مربوط به ضرایب تأثیر رگرسیونی متغیر مستقل محیط فیزیکی بر متغیر وابسته حضور سالمدان در فضای شهری را نشان می‌دهد.

جدول ۶- نتایج مربوط به ضرایب تأثیر رگرسیونی متغیر مستقل محیط فیزیکی بر متغیر وابسته حضور سالمدان در فضای شهری

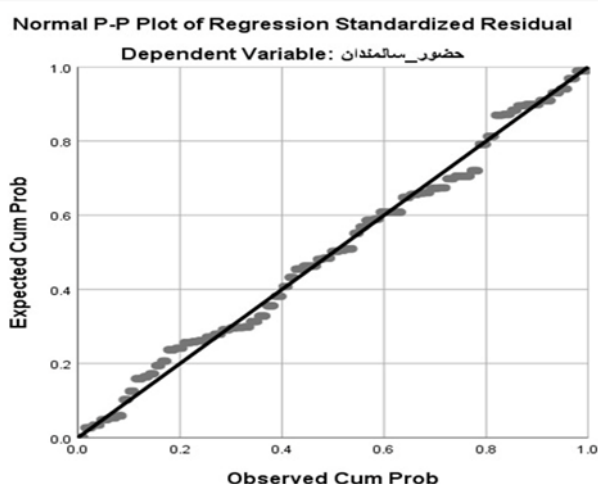
Coefficientsa						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	۰/۹۰۲	۰/۷۲۱		۱/۲۵۰	۰/۲۲۱
	DMO	۰/۷۱۸	۰/۱۹۵	۰/۵۷۲	۳/۶۸۸	۰/۰۰۱
a. Dependent Variable: جذب						

Coefficientsa						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	۰/۲۳۰	۰/۹۸		۲/۴	۰/۰۱۹
	محیط_فیزیکی	۰/۸۱۴	۰/۰۳۵	۰/۸۲۷	۲۳/۳	۰/۰۰۰
a. Dependent Variable: حضور_سالمدان						

نمودارهای (۱، ۲) زیر نشان می‌دهند شکل توزیع باقیمانده‌های استاندارد شده رگرسیون دارای حالت نرمال بوده و بین آنها و باقی مانده‌های استاندارد مورد انتظار همبستگی بالایی وجود دارد (توزیع نقاط بر روی قطر نمودار بعدی، موبد همین واقعیت است).

نمودار (۱) شکل توزیع باقیمانده‌های استاندارد شده رگرسیون

نمودار (۲) شکل توزیع باقیمانده های استاندارد شده رگرسیون

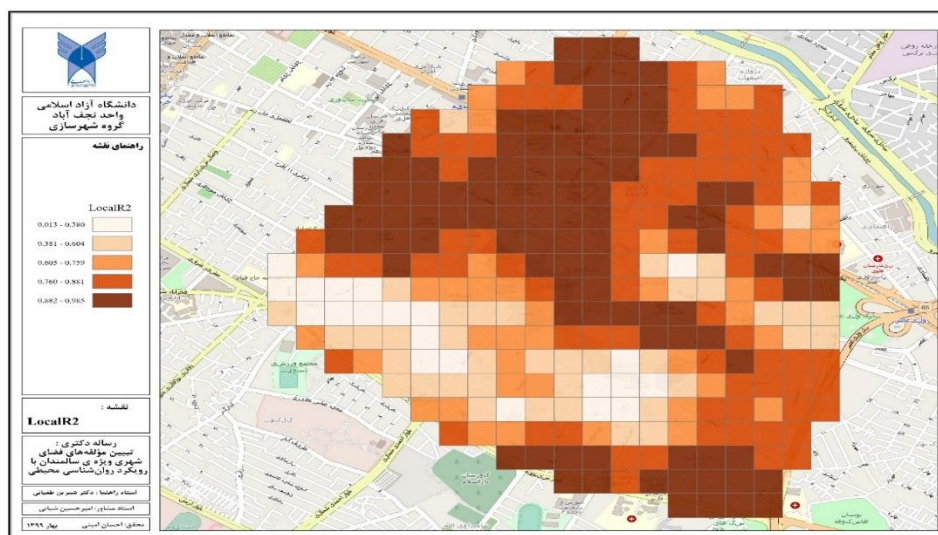
فرضیه پنجم: به نظر می رسد ساختاری فضایی همپیوندی در حضور سالمندان در فضای شهری موثر است. در این پژوهش R و R² به ترتیب ۰,۹۷۱۸۲۲ و ۰,۹۵۳۳۲ است که نشان دهنده دقت قابل قبول متغیرهای پژوهش حاضر در مدل سازی روابط فضایی حضور پذیری سالمندان در فضای شهری با همپیوندی است. همچنین هرچقدر R² تعدیل شده (به عنوان شاخص خوبی انطباق) افزایش یابد و به دنبال آن مقدار مجموع مربعات باقی مانده کاهش یابد، این امر نشان دهنده کاهش خطا و افزایش دقت در برآورد متغیر وابسته در مدل رگرسیون وزنی جغرافیایی است. سایر خروجی ها به صورت فیلدهایی در جدول ۷ ویژگی های خروجی ظاهر می شود که می توان برای اغلب آنها نقشه های موردنظر را نیز تهیه کرد.

جدول ۷- آزمون فرضیه پنجم به نظر می رسد ساختاری فضایی همپیوندی در حضور سالمندان در فضای شهری موثر است.

ردیف	پارامترها	VARIABLE	DEFINITION
۱	طول باند	۱۶۰/۳۳	
۲	ResidualSquares (مجموع مربعات باقی مانده)	۰/۰۵۱۵	
۳	EffectiveNumber (تعداد متغیرهای تأثیرگذار)	۱۱۳/۱۷	
۴	Sigma	۰/۰۱۷۴	
۵	AICc	-۱۴۰۸/۷	
۶	R ²	۰/۹۷۱۸	
۷	R ² تعدیل شده R ² Adjusted	۰/۹۵۳۳	
۸	Dependent Field	۰	همپیوندی
۹	Explanatory Field	۱	حضور پذیری

در تحلیل نتایج روش رگرسیون وزنی جغرافیایی، مفهوم تعیین محلی یا همان ضریب Local R² اهمیت بسیاری دارد. مقدار R² وزن دهی شده محلی، بین مقادیر مشاهده شده و مقادیر برازش شده است. این آماره نشان میدهد تا چه اندازه مدل قادر به برآورد دقیق بوده است و تا چه اندازه مقادیر مشاهده شده از برآوردها فاصله دارند. این مقادیر بین صفر تا یک متغیر است و مقادیر بسیار کم از عدم پیش بینی قوی

رگرسیون وزنی جغرافیایی حکایت می‌کند و ممکن است نشانه‌ای در مورد متغیرهای مهمی ارائه کند که در مدل رگرسیون از دست رفته باشد. نقشه زیر مربوط به مقادیر R2 مدل رگرسیون می‌باشد. چنانچه مشاهده می‌کنید مقادیر بالای R2 در پیکسل‌های با رنگ قهوه‌ای سوخته؛ نقشه با ضرایب بالای مدل حادث شده است و نشان از یک تخمین خوب مدل در برآورد متغیر وابسته و متغیر توضیحی پیش‌بینی کننده است. همچنین مقادیر نسبتاً پایین‌تر نیز در برخی از پیکسل‌های واقع شده است. که بیان‌کننده تأثیر بالای شاخص همپیوندی در حضور سالمندان در فضای شهری است.

نقشه (۱) نقشه ضریب همبستگی حضورپذیری سالمندان و همپیوندی

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

فضای شهری محل برخورد رفتار، افکار و در عین حال محل برخی از نیازهای روزمره شهروندان است. سرزندگی و پویایی شهرها در فضا های شهری به خوبی محسوس است و این فضاها نقش بسیار مهمی در نگهداری این سرزندگی دارند. از طرفی روانشناسی محیطی که به عنوان یک دانش میان رشته‌ای از علم روان‌شناسی و علوم رفتاری است و به مطالعه رفتار انسان در رابطه با محیط کالبدی پیرامونش می‌پردازد، در توجه به نیازهای افراد سالمند با محیطها و فضاها بی تفاوت امروزه شهرها، می‌تواند نقشی بسیار زیاد در مناسب‌سازی فضاهای شهری در جهت استفاده افراد سالمند در تمامی زمینه‌های زندگی داشته باشد. با توجه به اینکه سالمندان دارای ناتوانی‌های جسمی و حرکتی می‌شوند به عنوان گروه سنی آسیب‌پذیر در جمعیت شهری قلمداد می‌شوند و این گروه برای حضور در فضاهای شهری خواسته‌ها و دغدغه‌هایی دارند و این در حالی است که فضای شهری برای حضور این قشر مهیا نشده است از جمله می‌توان مواردی همچون رمپ‌ها و پله‌های ورودی ساختمان‌ها، کف‌سازی پیاده‌روها و دسترسی به سطوح زباله، نشیمن گاه‌ها اشاره کرد. در صورتی که فضاهای شهری نتواند پذیرای افراد سالمند باشد و جمعیت سالمند خود را با فضای شهری بیگانه بدانند برنامه ریزان شهری در تحقق عدالت اجتماعی ناکام مانده‌اند؛ بر همین اساس باید فضای شهری طوری طراحی و برنامه‌ریزی شود که فضای شهری همه شمول خصوصاً برای افراد سالمند باشد. مطابق با اطلاعات جمع‌آوری شده که روند پیری جمعیت را رو به افزایش نشان می‌داد، الزام به مداخله در وضعیت شهرها جهت مناسب‌سازی برای سالمندان بیشتر مورد توجه قرار گرفت. یکی از ابزارها و رویکردهای مداخله در بهبود وضعیت سالمندان رویکرد روانشناسی محیطی بود که با شناسایی مجدد منطقه هشت شهر شیراز از طریق پرسشنامه تأکیدی بر مناسب بودن این رویکرد حاصل شد. با آزمون فرضیات و اطلاعات جمع‌آوری شده در یافته‌های تحقیق مشخص شد که منطقه هشت شهر شیراز از منظر اکثر ابعاد طراحی و برنامه‌ریزی نظیر مشارکت اجتماعی، دسترسی به حمل و نقل عمومی و فضاها و کاربری‌های تفریحی برای سالمندان مناسب نیست و علاوه بر مؤلفه‌های کالبدی نظیر پیاده‌روها، گاه‌ها مؤلفه‌های اجتماعی نیز در منطقه هشت شهرداری شیراز مسیری متفاوت با مسیر شهر دو ستار سالمندان را در پیش گرفته است. ایجاد فضای شهری متناسب طبق مؤلفه‌های روان‌شناسی محیطی بدون تنش می‌تواند محیطی آرامش‌بخش روح و روان سالمندان باشد. روانشناسی محیطی رابطه شخص و محیط را در فضای عمومی، شهر، محلات، خیابان‌ها و جوامع را بررسی می‌کند. از طرفی شهر دو ستار سالمند شهری است که در آن سالمندان و مردم عادی هر دو به یک اندازه از حقوق شهروندی برخوردارند و شهر با سالمندان غریبه نیست و استانداردها و کدهای طراحی در مناسب‌سازی آن رعایت می‌شود.

این پژوهش تأیید می‌کند نگرش مثبت به سالمند در یک محیط و فضای صمیمی موجبات حضور و فعالیت سالمند را فراهم می‌سازد و امکان ارتباط و تبادل بین سالمند و فضا بیشتر می‌شود (روانشناسی محیط) که می‌تواند یک روند پیری مثبت‌تری برای سالمند میسر سازد و با تحلیل همپیوندی نیز تأکید می‌کند، ضریب همپیوندی و ساختار فضایی می‌تواند شاخص مهمی برای برنامه‌ریزی حضور سالمند باشد و امکان درک فضایی و شکل دادن فضای ذهن و ادراک سالمند از فضا برای حضور فعال سالمند باشد.

نتیجه نهایی این پژوهش از فرایند تحلیلی تأیید می‌کند، تقویت شاخص‌های کیفی فضا برای حضور سالمند با رویکرد روانشناسی در جهت ارتباط سالمند و محیط موفق خواهد بود که بیانگر آن است منطقه هشت شهر شیراز با وجود همپیوندی مناسب و عناصر و عارضه‌های مهم ارتباطی قوی بین سالمند و محیط توانسته محیط موفق برای حضور سالمند باشد.

این نتیجه از آن منظر مورد اهمیت است که با وجود رد فرضیه نامناسب بودن ویژگی‌های محیطی برای حضور سالمند در منطقه ۸ شهر شیراز، شاهد حضور کمرنگ سالمندان در فضای شهری هستیم و عوامل مؤثر از منظر روانشناسی محیطی همچون شاخص نگرش مثبت به سالمندان مؤثرتر خواهند بود برای حضور سالمندان به نسبت ویژگی‌های محیطی.

از این منظر پژوهش حاضر برای حضور فعال سالمندان در حوزه‌های مختلف پیشنهاداتی را عنوان می‌کند که از فرایند روانشناسی محیط عبور کرده و می‌تواند فضا را برای حضور سالمند موفق‌تر کند.

جهت حضور فعال سالمند در فضا جهت تشکیل محلات دو ستار سالمند نیازمند شکل‌گیری برخی طراحی‌های هستیم از جمله طراحی بیوفیلیک.

تضمین دسترسی به حمل و نقل عمومی برای افراد با محدودیت‌های حرکتی

ایجاد مراکز تفریحی بزرگسالان

طراحی شبکه‌هایی برای فعالیت‌های تفریحی

ایجاد فضای سبز بیشتر در داخل شهر

ایمنی و امنیت روانی

کاهش اثرات امواج گرمایی

نصب زیرساخت‌های فیزیکی را برای پشتیبانی از قابلیت پیاده روی

بهبود بخشیدن به تقاطع‌های خطرناک

ایجاد محلات دوستانه با زوال عقل

References

1.

- Carmona, M., Heath, T., Oc, T., & Tiesdell, S. (2012). *Public places-Urban spaces*. London: Routledge.
- Golkar, Kouros (1999), *Urban Planning and Political Design Operational models for developing guidance and control tools in Iran*.
- Plouffe, Louise; Kalache, Alexandre (2011), *Towards global age-friendly cities: determining urban features that promote active aging*, *Urban Health*. 2010 Sep;87(5):733-9. doi: 10.1007/s11524-010-9466-0.
- Khosravi H, Gharai F, Taghavi S. The impact of local built environment attributes on the elderly sociability. *IJAUP*. 2015; 25 (1) :21-30.
- Pakzad, Jahanshah, Sour, Elham (2013), *Articles on Urban Design, Collection of Urban Design and Planning Books*.
- Nasim Najafgholipour Kalantari, Qader Eivaznejad (2015), *Manifestation of Lifestyle in Islamic Architecture of Iran*, *International Conference on Man, Architecture, Civil Engineering and the City – 2015*.
- General Census of Population and Housing, 2016.

8. Rahimi, Pegah (2019) Master Thesis; Needs and problems of the elderly in urban public spaces: A case study of Shiraz Municipality, Region 1, Regional Development Planning, Faculty of Management Economics and Social Sciences, Shiraz University, Needs and problems of the elderly in urban spaces, A case study of Shiraz Municipality.
9. Pettiford, Lloyd. & Curley, Melissa. (1999). Changing security agendas and the Third World. London ; New York
10. Lang, Jan (2004) "Creation of Architectural Theory of the Role of Behavioral Sciences in Environmental Design", translated by Alireza Einifar, University of Tehran Press, Tehran.
11. Lang, Jan (2004): "Creation of Architect Theory: The Role of Behavioral Sciences in Environmental Design", translated by Alireza Einifar, Second Edition, University of Tehran Press, Tehran
12. Lang, Jan (2008): "Urban Design", translated by Hossein Bahreini, University of Tehran Press, fifth edition, Tehran
13. Sarason, I. G., Sarason, B. R., & Pierce, G. R (1994) :Social support: Global and relationship-based levels of analysis , Journal of Social and Personal Relationships, 11, 295–312.